

קול צופיד

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בהר - תשס"ג - מאת מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מֶרֶן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֶרְדֵּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : בהר

**השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
הלכות בורר בשבת**

חובת לימוד הלכות שבת

הלכות שבת רבות הן, וחובה על כל אדם ללמוד ולדעת אותן על בורין. הלכות אלו מלוות את האדם מכניסת השבת ועד יציאתה, ומחוסר הידיעה בהן עלול להכשל בהן מבלי משים (ועיין בהקדמה של המשנה ברורה בתחילה כרך ג' שהאריך בזה). ואם לומד הלכה על בורייה, בורא מלאך שנקרא ע"ש אותה הלכה, ומלאך זה שומרו לבל יכשל באיסור. ולא יאמר, הלכות שבת מרובות הן בפרטיותן, ולא אספיק ללמוד הכל ובודאי אכשל בהן - אלא אדרבה, ילמד היום הלכה אחת היטב, ועל ידי זה יברא לו מלאך על אותו הענין שלא ייכשל בו, ומחר ילמד עוד הלכה אחת, ושוב יברא לו מלאך שישמור עליו שלא ייכשל באותו הענין, וכן הלאה, עד שידע את כל הלכות שבת ויהיה שמור בהן שלא ייכשל בהם כלל. ודע, שיש כמה עניינים שאדם דש בהם וללא לימוד, לא ידע כלל שיש בו איסור. למשל, אם בא לשנות כוס מים ונפל לתוכו יתוש, ומתוך הרגל בא להוציאו משם, ונמצא עובר על איסור בורר של פסולת מתוך אוכל, וכן יש איסור במה שרגילים לשפוך את המים הצפים בגביע של אשל, ועוד כהנה רבות. על כן, יאזור אדם אומץ ויקדיש זמן מיוחד ללמוד הלכות שבת ולחזור עליהן עד שידע אותם היטב, וככל שירבה ללמוד ולחזור, בורא לו מלאך גדול וחזק יותר שיציל אותו ביותר.

שבת שקולה ככל התורה כולה

פרשת השבוע מסיימת בציווי ואזהרה לשמירת השבת (ויקרא כו, ב) 'אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּקְאוּ אֲנִי ה'.' בעל ה'אור החיים' הקדוש מבאר מדוע ציוותה התורה כאן על שמירת השבת למרות שלא הקדימה התורה מעניין השבת, ומבאר שיש קשר בסמיכות למצוה שלפניה ללמדנו ששבת שקולה כנגד כל התורה כולה. וז"ל (שם ד"ה 'את שבתתי תשמרו') : "צריך לדעת למה חזר הכתוב וצוה כאן על השבת? ונראה שנתכוין להסמיק מצות שבת למצוה שלפניה דכתיב 'לא תעשו לכם אלילים וגו', לומר, כשם שעבודה זרה שקולה ככל התורה, גם מצות שבת שקולה ככל התורה כולה".

המחלל שבת מחריב את העולם

עוד כותב שם ה'אור החיים' הקדוש, וז"ל : "וסמך לאזהרה זו אומרו ומקדשי תיראו, ע"ד אומרו ז"ל לא נחרב הבית אלא בשביל שלא שמרו מצות השביעית וכו' והוא אומרו את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו **שלא תסבבו להחריבו כשלא תקיימו מצות השבתות**. ויש לך לדעת כי הגם שה' משליך חמתו על ביתו וכו' עכ"ז על הכל יביא ה' במשפט כל המסבב בחטאו את הדבר הרע הזה ביום המשפט הנורא" עיי"ש. כלומר, התורה באה ללמדנו שנסמכה שמירת שבת למצות השביעית ללמדנו שאם לא שומרים את השבת כדבעי, אין העולם יכול להתקיים.

ללמוד ע"מ למצוא חידוש ולנהוג על פיו

השבוע נלמד בפרקי אבות מהי מטרות לימוד התורה, וז"ל המשנה (פ"ד מ"ה) : "רבי ישמעאל בנו אומר, הלומד על מנת ללמוד מספיקין

בידו ללמוד וללמד, והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות". והנה, יש במשנה זו שתי גרסאות, וכך מביאים רש"י ורבנו עובדיה מברטנורא שיש גורסים 'הלומד על מנת ללמד אין מספיקין בידו ללמוד וללמד', (והגרסא שלנו עיקר). וביאר רבנו יונה החסיד וז"ל : " פירוש, חס ושלום שאין זה מדבר בלומד על מנת ללמד ולא לעשות שזה אין מספיקין בידו לא ללמוד ולא ללמד (ומגיע לו על זה גיהנם), אלא על מנת לעשות ואיסור והיתר כמשמעו לא שיטרח ויעיין הרבה אולי ימצא איסור בדברים המותרים אך לוקח הדברים כפשוטן, מפני כך אין מספיקין בידו אלא כפי מחשבתו ללמוד וללמד. והלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות - ר"ל שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמתת הדברים **ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן** ולנהוג עצמו על פי האמת הרי זה למד על מנת לעשות, שכל עיקר מחשבתו אין כי אם אל המעשה להיות אמת. ולפיכך מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות שהכל בכלל המעשה". נמצינו למדים שצריכים להשקיע מאמצים בלימוד התורה כדי לגלות בה דבר חידוש או חומרה, והכל כדי לקיימה ולהוסיף קדושה על קדושה, ואפי' יעסוק בה "כמה שנים".

היו נכונים לשלשת ימים, לשם קדושה

ממתן תורה נוכל ללמוד כמה חובה יש לאדם לקדש עצמו ביותר על מנת לקבלה. הקב"ה אמר לו למשה רבנו 'וקדשתם היום ומחר', שיהיו מוכנים לקבל את התורה בו' סיון. ומשה רבנו אמר להם לישראל היו נכונים לשלשת ימים, והוסיף עוד יום אחד על דעתו לקדש אותם (עיין למג"א סי' תצ"ד בהקדמה, ועיין באה"ט שם סי' ק"א, ועיין מהרש"א חידושי אגדות בתחילת מסכת עבודה זרה). וצריך להבין כיצד סיכן משה רבנו את כל העולם ודחה את קבלת התורה ביום אחד, והלוא הקב"ה קבע לתת אותה בו' סיון ואם לא יהפך העולם לתהו ובוהו? וכן דברי הגמרא בשבת (פ"ח ע"א) : אמר חזקיה מאי דכתיב 'משמים השמעת דין ארץ יראה ושקטה' (תהלים עו, ט. עיין פירוש רש"י ואבן עזרא ומצודות שם), אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה. אלא בתחילה יראה ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש ריש לקיש, דאמר ריש לקיש מאי דכתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום השישי', ה' יתירה למה לי "ללמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתהו ובוהו...". ופירש רש"י (שם ד"ה מלמד) ויהי ערב ויהי בקר של גמר בראשית, תלוי ביום השישי ו' בסיון שנתנה בו תורה מריבוי דה' דריש ביה נמי הא". ולכאורה למה הוסיף משה רבנו יום אחד מדעתו וא"כ נתנה תורה למ"ד ביום ז' בסיון. אלא ללמד אותנו שמשנה רבנו ע"ה הבין שתורה בלי הקדמת קדושה אינה תורה שלמה, ועל כן הוסיף יום אחד כי התוספת של קדושה זה עצמו תורה, שבלעדי קדושה אין האדם מגיע להבנה בתורה הקדושה.

שלשת ימים - ח'כמה ב"ינה וד'עת (חב"ד)

מֶרֶן בעל ה'בן איש חי' (בספר בנייה בן יהודיע על מסכת שבת) ביאר שאין התורה מתקיימת אלא במי שיש בו חכמה בינה ודעת, ואם השיג רק חכמה ובינה לא יזכה לדעת. וכיון שרצה מרע"ה שיגיעו עם ישראל למדרגה של 'דעת' התורה, לכן הוסיף להם עוד יום (ומשום כך אמרו חז"ל שהוסיף יום אחד 'מדעתנו' ולא אמרו משכלו או מבינתו, כי רצה להשלים לעם ישראל את החלק של ה'דעת'). פעם שאלתי חסידי חב"ד מי לדעתם אמר את הפירוש הזה, וציינו כמה

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בַּהֲרָה - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שמירה גדולה לאיסור בורר

אחת ממלאכות שבת היא מלאכת בורר. מִן בַּעַל הַבֵּן אִישׁ חַי כּוֹתֵב שְׁצִרְךָ שְׁמִירָה גְדוֹלָה לְאִיסוּר בּוֹרֵר, וְזִ"ל (שְׁנִיָּה בְּשֶׁלַח בַּהֲקִדְמָה): "וְנוֹדַע כִּי הַלְכוֹת הַבוֹרֵר בְּשַׁבַּת רַבִּים הֵמָּה, וְצִרְךָ שְׁמִירָה גְדוֹלָה לְאִדָּם שֶׁלֹּא יִשְׁגָּה בָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהָאִדָּם רָגִיל בִּזְוָה בִּימֵי הַחֹל. וְכֹתֵב מֵהַר"שׁ אֲבוּהַב זִ"ל בִּ"סֵפֶר הַזְכוּרֹנוֹת" עַל הַבוֹרֵר: מֵלֹאכָה זֶה הֵיא מִן הַקְּשׁוֹת שֶׁבִּשְׁבַּת וְצִרְךָ לְהִזָּהֵר בָּהּ בְּכָל דְּקְדוּקָה וְחֻלְקָה וְכו' יַעֲוִי"שׁ, עֲכ"ל.

אם בורר, נאסר המאכל ואין לו תקנה

במלאכת בורר ישנם כמה דרגות. יש בורר שמותר רק אם אוכל לאלתר, ויש שמותר גם אם אוכל רק לאחר שעה. ויש בורר שחייבים עליו סקילה. ויש לדעת, שמי שעבר על איסור בורר, נאסר אותו המאכל, ואין לו תקנה. ומי שלדוגמה רוצה להציל את תבשילו לאחר שנאסר, ואומר שהוא מתחרט על ברירתו ומחזיר את אותה הפסולת שהוציא, לא יועיל, והמאכל נשאר באיסורו.

דרך השטן להכשיל את האדם

דרכו של השטן להכשיל את האדם ביותר, ולשם כך הוא למד היטב את הלכות התורה כדי להסיט את ישראל לעשות הפך הדברים. בעיקר הוא יתופס ברשתו את האדם בשעה שהוא לא כל כך שולט במעשיו, ובא אליו באמצע הלילה בשעה שהוא נכנס לנוחיות ומסיטו להדליק את האור. לאחר שאדם הדליק את האור, הוא יצוק: 'עליו שבת! שבת! תכבה מייד, ומתוך כהלה מכבה הלה את האור ונמצא מתחייב שתיים. על כן צריך להזהר בזה ובעיקר ללמוד הלכות כדי להנצל מדברים מעין אלה.

קומקום של תמצית תה בשבת

השימוש בקומקום תה שבתוכו עלים ומים, ויש בפיו מסננת העוצרת את עלי התה מלרדת לתוך הכוס: לדעת החזו"א (סי' נ"ג): מותר, כיון שבורר אוכל מתוך פסולת, דהיינו בורר את התמצית מתוך עלי התה.

דעת הבא"ח וה'בית מנוחה': יש בהוצאת התמצית איסור דאורייתא, ואמנם ברירת אוכל מתוך פסולת מותרת, אך לא על ידי כלי שמיועד לכך (עיין בא"ח ש"ש בשלח יח).

ואנו פוסקים כדעת הבא"ח, ועל כן, צריך להזהר שלא לשפוך את התה דרך הפיה הצרה שיש בה רשת, אלא דרך הצד הרחב ששם לא מותקנת רשת ואין בו איסור בורר. וכדי שלא להכשל בזה בשבת, יש לתרגל את זה ביום חול עד שיהיה רגיל בזה, ותע"ב, או שירחיב את חורי הרשת.

איסורים הקשורים לברז המים

גם בברז מים יש לשים לב שלא ייכשל באיסור בשבת, שכן על פיו מוברגת רשת/ מסננת העוצרת את הכלוך והחול שבמים וכדומה, ויש שסוגרים את הברז עם חתיכת בד נוספת. הנה, אם נפל אותו הבד בשבת אין להחזירו על הברז כי יש בזה איסור סוחט. וכן אם נפלה המסננת בשבת אין להבריגה בחזרה משום תוקע, והמפרקה עובר על איסור סותר.

וכן אם תלו בגד על ברז של מים כדי לסנן את המים מן החול, אם יש רוב בני אדם אינם נמנעים מלשתותו בלא סינון מותר, אבל אם יש

מאדמור"י חב"ד עד בעל התניא, וכשאמרת להם שאמר זאת הבא"ח אמרו, אם כך, אז הוא ודאי נמנה על חסידי חב"ד.

זכרו תורת משה עבדי

צריך כל אדם להתבונן בכל יום על הזכות העצומה שנפלה בחלקנו לקבל את התורה הקדושה, וכשאומרים 'אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו', יצייר לעצמו כיצד זכינו וקבלנו את התורה הקדושה שהיתה מונחת אצלו יתברך כבר תתקע"ד דורות לפני בריאת העולם. גם יחשוב איך שהיה מרע"ה במרום מאה ועשרים יום עם הפסקה של יומיים, ובהם לא אכל ולא שתה והגיע למדרגת מלאך, והכל כדי לקבל את התורה. גם יחשוב על הויכוח שהיה לו עם המלאכים שלא רצו לתת לילוד אשה את התורה, וניסו להתפשר איתו ולתת לו רק את חלק הפשט ולשמור את חלק הסוד, אבל מרע"ה לא רצה, וביקש לקחת את הכל, וניצח את מלאכי מעלה שלבסוף כל אחד נתן לו מתנה (שבת פ"ח ע"ב ופ"ט ע"א). ולאחר שנתן לנו הקב"ה את התורה, בא השטן ושואל את הקב"ה היכן התורה, ואמר לו הקב"ה שהיא בארץ. ירד ולא מצא, חזר לפניו יתברך ואמר לא מצאתיה. אמר לו הקב"ה לך לבן עמרם, הלך למרע"ה ושאל אותו קיבלת את התורה, ואמר לו לא. אמר לו הקב"ה מדוע אמרת כך, וכי לא קבלת את התורה? וענה לו שהוא לא מייחס לעצמו שהוא קיבל את התורה אלא כל מה שעשה למען עם ישראל עשה ותו לא. היינו שקיבל תורה מהקב"ה להעביר אותה לעם ישראל והוא רק שליח. אמר לו הקב"ה אם כך תקרא על שמך שנאמר 'זכרו תורת משה עבדי'.

פרטי התורה נמסרו כבר בסיני

תורתנו הקדושה מרובה בפרטי פרטים, אשר נמסרו איש מפי איש במהלך כל הדורות, ונלמדו כבר בדור המדבר ארבע פעמים על ידי משה ואהרן והזקנים. כך סדר משנה, משה לימד את אהרן הכהן, ואח"כ נכנסו בניו וחזר ולמד, ואח"כ נכנסו ראשי השבטים וחזר ולימד, נכנסו כל ישראל וחזר ולמד. יצא משה, חזר אהרן ולימד, יצא אהרן, חזרו בניו ולמדו, יצאו בניו, למדו ראשי השבטים, נמצא ארבע פעמים שמעו כל אחד ואחד. ובאמת יש עיקרים שהתורה נדרשת בהם שלא ניתן לכל אחד לדרוש וללמוד, וכך מביאה הגמרא שאין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא אם כן עברה במסורת תלמיד מפי רבו עד מרע"ה, ורש"י מוסיף שכן קל וחומר לא ניתן ללמוד אלא במסורת בלבד. וכל מה שעתידי תלמיד לחדש במהלך כל הדורות נמסר כבר למשה מסיני.

כל החידושים והטכנולוגיה נלמדו בסיני

בימינו עם התפתחות הטכנולוגיה, יש הטועים ואומרים שהחשמל לא היה בזמן התורה, וכיון שהתורה לא אסרה אלא אש בלבד, אין בחשמל דין אש ומותר בשבת, כמו כן, יש הטועים ואומרים שמיקרוגל אינו בנוי כלל מאש, ואין בו איסור בשבת, ואין איסור לבשל בו בשר אחרי שבישלו בו חלב וכדומה. ומיהו, טעות כפולה בידם, האחת, כיון שבאמת יש אש ויש בישול גם במיקרוגל, ומי שחושב שאין בזה אש שינסה להפעילו בזמן שהוא מניח לתוכו את ידו וירגיש לבד. והטעות היותר חמורה היא שכן גם לענין המיקרוגל נפסקה ההלכה בסיני, כמו שכתוב 'היום הזה באת מדבר סיני' לומר שהכל נלמד באותו היום, שכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים. וכן פירש רש"י (שמות יט, א') ביום הזה בראש חדש "לא היה צריך לכתוב אלא ביום הַהוּא מהו ביום הזה? שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום נתנו".

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְּקוּבֵּל הָאֶלֶּהוּ זְצוּק"ל
הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בַּהֲרָה - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

לשתות בליל יום הכיפורים. הוי אומר שכבר מקטנות צריכים להזהר שקטן ידע שיש שבת.

פעם היה מחלה - וירוס וחייבו לשתות ולאכול בליל כיפור, שאם לא כן, גופו לא יהא מחוסן דיו מפני המחלה, ויקלוט את המחלה. וחכם אחד רצה לחייב לאוכלים בכיפור לקדש על היין (עיין בשדי חמד מערכת יוה"כ).

שימוש בטיטולים בשבת

כתוב בשו"ע (סי' ש"מ סעי' י"ד): "המדבק ניירות או עורות בקולן של סופרים וכיוצא בו, הרי זה תולדת תופר וחייב. וכן המפרק ניירות דבוקים או עורות דבוקים ולא נתכוון לקלקל בלבד הרי זה תולדת קורע וחייב".

לענין השימוש בטיטולים של תינוקות: כיום רוב הטיטולים עשויים מנייר וניילון, ולאחר השימוש בהם סוגרים את הטיטול עם הלשוניות כדי למנוע ריח לא טוב. אם מדביק את הלשוניות על מקום ההדבקה וניתן שוב לחזור ולפתחו - זה לא נקרא מדביק בשבת ומותר, אבל אם מדביקם על הניילון, באופן שאם יוציאם יקרע הניילון - אסור לעשות כן משום שהוא מדבק. ועל כן הטוב ביותר שלאחר השימוש בטיטול יכניסנו לתוך שקית ניילון ויזרקנו.

לענין הדבקה הלשוניות בתחילת השימוש בטיטול כיום אין כל בעיה כי זה הדבקה של עראי, כי אפשר לפתוח ולסגור כמה פעמים (והניילון לא יקרע).

קשירה והתרת שקית

שקית לחם פרוס שיש בה סגירה על ידי חוט ברזל - אסור בשבת לסגור משום שבסגירתו הוא כתופר בשבת (גודל), ואסור לפותחו משום שהוא קורע. ועל כן יפתחנה מערב שבת. ואם לא עשה כן ורוצה לפותחו בשבת יכניס מזלג בין הסוגר לשקית וימשכו בשינוי, וכשירצה לסגרה יקשרנה חלש ולא חזק, כדי שלא יהיה קשר של קיימא.

צעף - קשר של מצוה

קשר של מצוה - מותר בשבת. ולכן אשה הלוּבֶשֶׁת בשבת צעף או מטפחת על ראשה, כיון שכיסוי הראש הוא מצווה אצל האשה - יכולה לקושר בשבת, אלא שתזהר שלא תעשה שני קשרים אלא רק קשר אחד. ולדעת המג"א: מותר לקשור שני קשרים ברפוי. (עיין ט"ז סי' ש"ז ס"ק א', ומג"א שם). וה"ה לענין שקית בסקוויטים או שקית לחם שניתן לקושרו מיניה וביה חלש, אך לקושרו חזק אפי' קשר אחד אסור.

כפתור שנפרם

כפתור בחולצה שאינו מהודק טוב והחוט נמשך ממנו ומשך את החוט והנה רואה כי הכפתור מתהדק היטב - אסור לעשות כן בשבת משם שהוא קושר (עיין לשו"ע סי' ש"מ סעי' ו').

אגידת ארבעת המינים ביו"ט

מהדין אם מונחים לפני ארבעת המינים יכול לטול כל אחד בנפרד, אבל לכתחילה צריך שהיה מאוגדים יחדיו.

הרבה חול שאין רוב בני אדם שותים כך, אסור בשבת כיון שגורם סינון בשבת.

פתיחת דלת עם קוד סודי ודין שעון שבת

יש דלתות שבנוסף לנעילה הרגילה, ישנה נעילה גם על ידי קוד סודי, ובהקשת צירוף אותיות או מספרים הדלת נפתחת. אם הקוד מופעל בדרך חשמלית - ודאי שאסור השימוש בו בשבת. וגם אם הקוד מופעל באופן ידני אסור משום 'תוקע' בשבת, שע"י התקיעות יוצר חיבור שעל ידו הדלת נפתחת.

גם בשעון שבת אין לנגוע כלל, לא לאחר ולא להקדים את כיבויו, גם אם נגרם לו צער על ידי שנשאר האור דלוק זמן רב מדי וכדומה, לא תגע בו יד, וכך ראוי לנהוג. כי בשעון יש דין תוקע, ויש דין בונה, ולפעמים דין סותר בבנין. ומי שמצטער מהאור, שיקשור את עיניו בבד שחור, רק שיזהר שלא לקשור אותו בשני קשרים אלא בקשר וחצי שאינו אומן.

אם נעל את דלת ביתו ואבד לו המפתח בשבת, ובנו הקטן ישן בתוך הבית, ויש חשש שכשיתעורר משנתו ולא יראה את בני הבית יפחד מאד, זה נקרא כעין סכנה ומותר להביא גוי שישבור את הדלת.

אבד המפתח של ארון הקדש - שבות במקום מצוה

נשאלה שאלה: מה הדין אם אבד המפתח של ארון הקדש, ורוצים הציבור להוציא ספר תורה. הרי לשבור את הדלת או המנעול אסור שנאמר "לא תעשון כן לה' אלוהיכם", ואסור לנגוע בהיכל. אבל מצד דין שבת או מדין צרכי ציבור או שמא יבואו לידי מחלוקת, מותר לרמוז לגוי שיעשה זאת, כי זה נקרא שבות במקום מצוה (ואין בזה משום 'לא תעשון' כי הכוונה כאן לצורך מצוה).

אבל אמירה לגוי לצורך היחיד, משום עונג שבת פרטי של האדם, כגון שהחמין שלו לא התבשל ורוצה לומר לגוי שיעביר לאש גבוהה אחרת, אסור (ועיין באוצרות חיים באורך בתחילת הלכות שבת פרטי דין אמירה לנכרי בשבת או אפי' בערב שבת).

פיקוח נפש

ישנו ארגון חשוב שנקרא "הצלה" ולו יש נהג דרוזי ונהג יהודי. וכשיש קריאת חרום בשבת שולחים את הנהג הדרוזי. ויש לדעת שאם הנפגע ספרדי יבקש שנהג יהודי יקח אותו. ואם הנפגע אשכנזי שיקחנו נהג דרוזי. ומדוע ישנו הבדל מי יבוא ויציל את הזקוק לעזרה ? כי לדעת הרמ"א: אם יש נהג יהודי או נהג גוי, עדיף שיקח גוי כדי למעט את האיסור.

אומר השו"ע: כיון שיש חשש שהילדים יראו שיש חולה מסוכן והרבנים חיפשו נהג גוי, ולפעם אחרת כשיהיה חולה מסוכן ולא ימצאו נהג גוי, לא יטפלו בחולה, לכן עדיף לקחת יהודי, ולכן מרן כותב יקח גדול (יש מי שאמר 'גדול' הכוונה רב גדול, אבל הפירוש הוא: איש גדול ולא קטן כדי שלא ירגיל את הקטן לעשות איסורים. עיין לשו"ע או"ח סי' שמ"ג, וסימן שכ"ח סעי' י"ב, ועיין מש"ב שם, וכה"ח שם).

חז"ל אומרים: שהיו צריכים לעשות בליל כיפור קידוש, ואם יעשו קידוש ויאמרו 'ברוך מקדש יוה"כ' אסור לשתות יין, ולכן יתן לתינוק. ואומרים חז"ל, שישנו חשש שתינוק זה יגדל ויבין שמותר

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

בַּהֲרָה - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

כיום שישנו סבון נוזלי, כמעט ואין צורך בסבון המוצק, ואדרבה רובא דעלמא אומרים שנוח יותר השימוש בסבון הנוזלי כיון ששומר על לחות העור, משא"כ בסבון המוצק שגורם להתייבשותו. ולמעשה נוהגים שלא להשתמש בסבון, רק בסבון נוזלי.

הכשרת אוכל שלא ע"י בישול

משמש יבש שרוצה להניחו במים ביום שבת על מנת שיתרכך ויוכל לאוכלו – אסור.

וכך כתב הבא"ח: פירות יבשים י"א שאסור לשרות אותם מערב שבת, על כן צריך להזהירם פה עירנו שלא ישרו מזה המים שקורין משמש אם הם יבשים הרבה שאין ראויים לאכול קודם שרייה כלל.

וכי מערב שבת אסור לשרותם ? אלא יש כאן טעות דפוס בבא"ח וצריך להיות כתוב בשבת – שבשבת אסור לשרות אותם, אבל מע"ש מותר.

הלוקח "לדר" מערב שבת והניחו במים כדי שימס, רשאי בשבת להוסיף עליו מים.

עשיית לימונדא

דעת הבא"ח: "אם רוצה לעשות לימונדא"ה שהוא משקה הנסחט מן הלימונים עם סוכר ומים ישים תחלה הסוכר בכלי ויסחוט הלימונים על הסוכר עצמו שהוא אוכל, ואח"כ יניח המים, אבל לא יניח המים קודם סחיטת הלימונים. ונתנו סימן על זה והנה סלם מצב ארצה, סולם - ר"ת סוכר לימונים מים" וכו', אבל לא יעשה להיפך.

וכן לא יסחטנו לתוך כלי ריק, או על מים בלבד בלי אוכל (ע"י לבא"ח ש"ש יתרו ה').

דעת החזו"א להחמיר, שאם סוחט על סוכר ובכוונתו להוסיף אח"כ מים דינו כמו שסחט לתוך מים, ואסור, אלא יקח מיץ לימון המוכן מערב שבת.

פלח לימון לתוך כוס תה

הנחת פלח לימון בכוס תה שאין היד סולדת בו בשבת – מותרת. אבל הנחתו בכוס תה בשיעור יד סולדת בו – אסורה כיון שהוא מקלי הבישול.

יש מחכמי אשכנז שלא מכניסים סוכר לתה בשבת משום מתקן, שהופך דבר קשה לרך ואסור לרסקו. אבל הרבה מקילים בזה.

עשיית משקה תוסס

הרב אומר שהיו לוקחים סודה עם לימון ושופכים על זה סוכר ומים וזה היה תוסס. וז"ל: "יש מין משקה ששותין אותו הבריאים וכו' דהיינו שנעשה מן מים של לימונים חמוצין, והוא יבש ושחוק כעפר, ומניחים עמו סוכר, ומניחים בו מים בשבת, ונותנים לתוכו סם הנקרא בלשון אשכנז 'סודא' וכאשר מתערבים זה עם זה יחד עושה פעפוע הרבה. העליתי בתשובה בספרי הק' רב פעלים שמותר לעשות זה בשבת לשתותו, ואין לחוש משום מבשל או מוליד, ואין בזה גם מכה בפטיש ולא משום כובש כבשים, ומותר לעשות כן בשבת (ע"י בבא"ח יתרו ש"ש אות י"ז).

ואם לא קשרם בערב יו"ט, אסור לקשרם ביו"ט. יש מי שאומר, שיקח עלה של לולב ויסובבנו כמה סיבובים ויתקע את קצהו בין כל העלים – אך גם זה אסור.

אותם האנשים שלוקחים את הלולב ושמים אותו בתוך מה שקורין "קושיקלך" והדס מימין וערבה משמאל זה תוקע ולא קושר. ולדעת המש"ב יש להם על מה לסמוך (וע"י לשו"ע סי' תרנ"א, ולמש"ב ס"ק ז', ח').

לפי הקבלה, מניח לולב באמצע, הדס מימין, והדס משמאל והדס באמצע, וערבה מימין ומשמאל.

ובין לפי הקבלה ובין לפי הפשט המחבר את הלולב עם האתרוג והמקשר ביניהם היא הערבה.

הערבה מסמלת את פשוטי העם לא ריח ולא טעם. אומרים לאדם הכי פשוט מ ישראל, להתחבר עם האתרוג. ועל זה אומרים משם הגר"א וכן הביא בעל הבא"ח: רב שיכול לצאת וללמד את עם ישראל, אך הוא אינו רוצה ללמד לאחרים זה לא טוב, כי תפקיד האתרוג ללמד את הערבה אפילו שעה או שעתיים בשבוע, אבל לא כל הזמן יהיה מחובר ולא כל הזמן יהיה נפרד.

ישנם אנשים שאוהבים שהרבנים יבואו אליהם לסעודת מצוה אם חתונה, שבע ברכות או ברית מילה, ואם הרב כל הזמן ירקוד באירועים אימתי ילמד !! ומאידך, אם לא ילך בעלי השמחה יעלבו, מה יעשה ? לעיתים יהא מחובר לעיתים נפרד וכך תהא דעתו מעורבת עם הבריות.

דין קרח

הנחת קוביות קרח בתוך מים לקררם - מותר בשבת (ע"י מסכת שבת דף נ"א, ולרש"י שם ד"ה אבל).

הנחתו בתוך כוס ריק: לדעת השו"ע: מותר, דעת המש"ב בדעת רמ"א: טוב להחמיר משום נולד.

ועל כן אם הניח בקבוק משקה בע"ש בתא ההקפאה, וביום שבת הוציאו כדי שיפשר: לספרדים מותר, לאשכנזים אסור, ובדיעבד אם אשכנזי הוציא את הבקבוק ע"מ שיפשר, מותר לשתותו. (ע"י למש"ב סי' ש"כ ס"ק ל"ה שלדעת רמ"א יש להחמיר, אבל לצורך אורחים מותר).

עשיית קרחונים בשבת על ידי עירוב מים ופטל ונתינתם לתוך כלי או כוס מותר בשבת.

אבל ריסוק קוביות קרח בכפית – לכו"ע אסור (ע"י לשו"ע סי' ש"כ סעי' ט', ולמש"ב שם ס"ק ל"ה, ולבא"ח ש"ש יתרו אות ט').

רחיצה בסבון בשבת

מהנ"ל נובעת המחלוקת לענין השימוש בסבון מוצק (לא נוזלי) בשבת: שיש מי שמתיר, ויש מי שאוסר משום ממרח (ע"י לרמ"א סי' שכ"ו סעי' י', ושם בכה"ח ס"ק מ"ג).

ומכאן החומרא והדין שאמר הבא"ח שאסור להשתמש בסבון מוצק בשבת, כיון שבעת השימוש בו הוא ממרחו על ידיו. וז"ל של הרב: "...וכן המנהג פשוט פה עירנו שלא לרחוץ בחתיכות בורית אלא ממחין הבורית במים מערב שבת עד שנעשה כולו מים ואז רוחצין בשבת באותו המים שנמחה בהם הבורית מערב שבת" (ע"י לבא"ח ש"ש יתרו אות טו).

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

בהר - תשס"ג - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

ואומר רש"י: ולא רצה לברור האוכל מתוך העלין וליתן לפני כל אחד ואחד, אלא שנותן להם והם אוכלים לבדם, ובזמן ששטח את האוכל נפרס האוכל מאליהו.

בדיני בורר ישנם תנאים רבים. ואומר הרב בא"ח בהקדמתו לדיני בורר: "התורה אמרה 'אכלוהו היום כי שבת היום לה', רוצה לומר הכל בחינת אוכל דליכא פסולת, ולכן 'היום לא תמצאוהו לברור בשדה, הם בריאה יצירה עשיה שמכונים בשם 'שדה', כי שם הבירור הוא אוכל מתוך פסולת, ואסור בשבת".

כלומר מה שאדם אוכל בשבת זה לשם שמים לשם עונג שבת ואין בזה דין פסולת אלא דין אוכל ממש. הבורר אוכל מתוך פסולת – מותר. פסולת מתוך אוכל, אפילו ביד אסור. ברירה בכלי – אסורה.

בירר בהיתר ונמלך לאוכלו אח"כ

אומר הרב בא"ח: "ועוד העליתי בס"ד בתשובה בספרי רב פעלים, דאם בירר בהיתר כדי לאכול לאתרוג, ואחר כך נמלך והניח זה לסעודת בין הערביים, דלכולי עלמא איכא בזה איסורא דרבנן, ודלא כהרב 'טל אורות' דסבירא ליה מאחר דליכא מחשבת איסור מותר לגמרי וכו' (בשלח ש"ש אות ג').

ברירה בכלים

כלים שאינם מיועדים עתה לשימוש והוא בורר בהם, יש להזהר בזה.

סחיטת בוסר

המשנ"ב התיר לסחוט ענבים לתוך קדירה שאינו נקרא סוחט אלא מפריד. בזמננו היו נוהגים לקחת בוסר (ענבים שאינם בשלים ומשמישים לתיבול המאכל) ולסחוטם על אוכל. גם מה שכתב המשנ"ב שמותר לסחוט ענבים לתוך קדירה וזה נקרא מפריד, תלוי לפי הדור.

הפרדת פיצוחים אחד מחברו

גרעינים ובוטנים המעורבים יחדיו בצלחת רוצה להפריד ביניהם, כי רוצה לאכול רק את הבוטנים, ומוציא את הגרעינים – אסור לעשות כן כי אמנם הגרעינים במהותם אוכל, אבל הם נחשבים כפסולת כיון שאינו מעוניין בהם כרגע, ואסור לברור פסולת מתוך אוכל.

הוצאת עצמות מהדג

אומרים התוספות: "בורר ומניח לעצמו בורר ומניח לאחרים וכי מותר לאפות פחות מכשיעור והמתרץ קס"ד פחות מכשיעור הוי דרך אכילה".

ובזה ישנה מחלוקת בין האשכנזים לספרדים לענין אכילת דגים בשבת.

האוכל דג עם עצמות בשבת – י"א שאסור להוציא את העצמות משום בורר. וי"א: יכניס לפניו חתיכת דג ויוציא מתוך פיו את העצמות.

ולמעשה, לדעת מרן: מותר להוציא את העצמות מן הדג ללא כל חשש, וזה דרך אכילתו, דומיא דאכילת תפוזים. דעת רמ"א: יש בזה ברירה, ועל כן יש מחמירים (עיין סי' שייט לכה"ח ולמש"ב שם).

אם הזמין אורחים לסעודה שלישית, ורוצה לפרוס את הלחם בבוקר לסעודה שלישית, אסור. אבל שעה קודם בואם, מותר.

הכנה משבת לחול – אסורה

כלי אוכל שאכל בהם בשבת אסור לשוטפם בשבת, אלא אם יזדקק להם במשך השבת, משום שאסור להכין משבת לחול (ועיין לרמב"ם פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה ז', ולראב"ד שם, ולמגיד משנה שם, ולשו"ע סי' שכ"ג סעי' ו', ולכה"ח ולמש"ב שם).

ואם צריך לכלים אלו שאכל בהם, יש להזהר שלא לנקותם בספוג, משום סוחט. וה"ה בליפה העשויה חוטי ניילון שאסור מאותו הטעם.

ניגוב בשבת

הרוחץ פניו ביום שבת או ההולך למקוה יגב את כל גופו אבל מקום שיש בו שער אסור ללחוץ במגבת, למרות שהשער אינו סופג מים, ורק בין שיערה לשיערה יש מים, אסור משום שנראה כסוחט. ועל כן טוב שבשבת יקח עימו מגבת עבה שלא תספוג מים, ולא דקה.

סוגי בורר

הגמ' מפרטת שיש סוגים שונים של מלאכת בורר ודרגתם שונה בשבת, יש שחייבים עליהם חטאת, ויש שאסורים מדרבנן, ויש שמותרים לכתחילה. וז"ל: "יתנו רבנן היו לפניו מיני אוכלין - בורר ואוכל, בורר ומניח. ולא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מאי קאמר? אמר עולא הכי קאמר בורר ואוכל - לבו ביום, ובורר ומניח - לבו ביום; ולמחר לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה רב חסדא וכי מותר לאפות לבו ביום, וכי מותר לבשל לבו ביום - אלא אמר רב חסדא בורר ואוכל - פחות מכשיעור, בורר ומניח - פחות מכשיעור. וכשיעור - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה רב יוסף וכי מותר לאפות פחות מכשיעור - אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל - ביד בורר ומניח - ביד. בקנון ובתמחוי - לא יברור, ואם בירר - פטור אבל אסור, ובנפה ובכברה - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני - אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל - אוכל מתוך הפסולת, פסולת מתוך אוכל - לא יברור, ואם בירר - חייב חטאת. מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני - אלא אמר אביי בורר ואוכל - לאתרוג, ובורר ומניח - לאתרוג, ולבו ביום - לא יברור, ואם בירר - נעשה כבורר לאוצר, וחייב חטאת. אמר רבנן קמיה דרבא, אמר להו שפיר אמר נחמני" (שבת דף ע"ד ע"א).

אומר רש"י: "נהי דחייב חטאת ליכא, איסורא מיהא איכא, דקיימא לן חצי שיעור אסור מן התורה בפרק בתרא דיומא (עד). והיכי קתני בורר לכתחילה".

ברירה או עין יפה

הגמ' מביאה מעשה המלמד כמה היו זהירים באיסור בורר בשבת (שם ע"ד): "כי אתא רב דימי אמר שבתא דרב ביבי הוא, ואיקלעו רבי אמי ורבי אסי. שדא קמיהו כלכלה דפירי (שפך לפנייהם את תוכן הסל של הפירות שלא לברור את הפירות מתוכם), ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור, אי משום עין יפה הוא דמכוי" (ולא ידעו אם עשה כן בגלל איסור בורר וע"כ פזרם או משום עין יפה, ולכבדם נתכוין).

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

בהר - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

י"א שיברך על הסוכר "שהכל", ועל התפוח עץ יברך "העץ".
וי"א: שהתפוח בטל כלפי הסוכר ויברך "שהכל".

גלידה

אם אוכל את הגלידה עם הגביע מברך "שהכל". אך אם אוכלם
בנפרד מברך "שהכל" על הגלידה, ו"מזונות" על הגביע (אם עשוי
מדגן ולא מקמח תפוז"א).

קרמבו

אם אוכל את הקרמבו מלמעלה יברך "שהכל" ולא יכוון לפטור את
הבסקוויט, ואח"כ יברך על הבסקוויט "מזונות".
אבל אם אוכל את כולו ביחד, הבסקוויט טפל לקרמבו ומברך רק
ברכת "שהכל".

דג מלוח

אם אוכלו ביחד עם לחם – הלחם טפל לדג, וברכת "שהכל" פטרה
אותו.
וי"א: אם שבע מברך ברכת המזון. וטוב שישמע ברכת המזון מאחר.

מבטל כלי מהיכנו

האוכל גרעיני תורמוס או שאר גרעינים בשבת, או בוטנים, שקדים
עם קליפתם הקשה, דין הקליפות מוקצה, ואסור להניחם בצלחת
משום מבטל כלי מהיכנו. ואם הניחם ע"ג השולחן אסור לו להרימם.
וכיום שיש מפת ניילון חד פעמית יכול להרימה ולזרוקה ביחד עם
הקליפות, אך יזהר שלא יקשרנה בחוזקה. ואם מניח את הקליפות
בכלי, יניח בו חתיכת לחם או אפי' קליפת בננה, דבר הראוי אפי' רק
למאכל בהמה, וכל זה בשבת, אבל ביו"ט מחמירים שיהא ראוי
למאכל אדם (עיין בא"ח במדבר אות י"א).

הלומד דיני שבת בורא מלאך מלימודו, ומלאך זה שומרו שלא יבוא
לידי ספק חילול שבת.

פסח שני

ביום שיש י"ד אייר יחול פסח שני, ונוהגים לאכול מצה באותו
היום, ומברכים עליה 'המוציא'.

ויהי רצון שנזכה ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים, בביאת
הגואל ובבנין אריאל, בב"א.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

וכדי להמנע מחשש ברירה באכילת דגים עם עצמות בשבת, יש
מאחינו האשכנזים שנוהגים לאכול בשבת "גפילטפיש" (דג טחון)
ולענין ברכתו: אם מכין אותו בביתו ואוכלו ללא לחם - ברכתו
"שהכל". אך אם קונהו בחנות או בשוק - הברכה תלויה בשיעור
הקמח או פתיתי לחם שמכניסים בו, וצריך לברר זאת לפני הקנייה.
היינו, אם הקמח או פתיתי הלחם באם לדבק - הברכה "שהכל",
ואם להזין או לטעם - הברכה "מזונות".

ברכה על כדורי פלאפל

יש מי שאומר: האוכל כדורי פלאפל בלי לחם - מברך 'מזונות', כי
מערבין בו קמח או פירורי לחם. אך לא פוסקים כך, אלא ברכתם -
"שהכל", כיון שהקמח נועד רק לדבק והרוב הוא חמום. אבל אם
המוכר שם רוב קמח או ששם מעט קמח בכדי להזין - יברך על
כדורי הפלאפל 'מזונות'.

קציצות או שניצל

בעת עשיית קציצות או שניצל נוהגים לטובלם במעט קמח וביצה,
וכיון שהקמח נעשה לדבק ברכתם "שהכל".
אבל אם רוצה לאכול רק את הציפי - יברך "מזונות".

ברכה על עוף ממולא

בזמנם היו לוקחים עוף וממלאים אותו אורז ותופרים את העוף
ומבשלים אותו.
ויש מי שאמר: על האורז יברך "מזונות", ועל העוף "שהכל". וי"א:
שהעוף בטל כלפי האורז, וגם הרי אם טעה וברך על העוף "מזונות"
יצא יד"ח. ונוהגים לברך "שהכל" על העוף ופותר את האורז, אפי' כ
האורז חביב עליו.
וה"ה אם טעה וברך "מזונות" על שאר דברים כגון ירק וכדו' -
שאם נזכר לאחר כדי דיבור יצא יד"ח ויכול לאכול.
חוץ מן המים שאם בירך עליהם "מזונות" לא יצא יד"ח, ואם עבר
תוך כדי דיבור יאמר בשכמל"ו ויחזור ויברך שנית.

סומסום או בוטנים

סומסום או בוטנים העשויים מקשה אחת על ידי סוכר - ברכתם
"בורא פרי אדמה" ואע"פ שיש בו סוכר, הסוכר טפל לסומסום או
לבוטנים כיון שנועד רק לדבק ולהמתק.

התוספות אומרים שהיו נוהגים להכין לאדם חולה שקדים טחונים
ומוסיפים סוכר וקמח, וברכתו "מזונות" (ברכות ל"ו ע"ב ד"ה כל).

"גרנולה"

כיום ישנו מאכל שנקרא "גרנולה" המכיל שעורה כוסמת שקדים
סומסום וצימוקים.
ולענין ברכתו, אם רואה את הצימוק לבד יברך עלי "העץ", ואם
רואה חיטה יברך "אדמה", ואם הוא מסופק וכוונתו להזין - יברך
מזונות ופותר את הכל.

סוכריית שקדים

האבא של הבא"ח היה לוקח את הסוכריית שקדים ומפריד חלק
אחד מחברו, ועל השקדים בירך "בורא פרי העץ", ועל הסוכריה
"שהכל". להלכה מברך "שהכל" על הסוכריה כי זה נראה לעין.

תפוחים מסוכרים

